

enposten

Lørdag 3. oktober 1987. ☆
 Nr. 456. Morgenutgave. 128. årg.

Akersgt. 51, postboks 1178
 Sentrum, 0107 Oslo 1
Sentralbord:
20 50 60
 Telex Oslo 71230

Annonser direkte: 41 89 89
 Eksp.tid. Telefonannonser:
 Vanlige dager ..... kl. 7-20
 Lørdager ..... kl. 8-13
 Søndager (bare viktige
 kunningsringsann.)... kl. 18-20

Bestilling av abonnement,
 adresseforandringer, klager
 på leveringen etc.:
 Abonnementsservice
 direktelinje: 11 50 40
 Ekspedisjonstid:
 Mandag/fredag ... kl. 6-19.00
 Lørdag ..... kl. 7-17.30

Avfotografering
 av Aftenpostens
 stoff og annonser
 for videre
 reproduksjon er
 ikke tillatt uten
 etter avtale.

SORRY IDAG

Mange
 stryker ved bilførerprøven. I tra-
 fikken mater du alle dem som også
 burde ha gjort det.
 SORRY, e. Trollhaugens Tass

Forlagt og trykt: Chr. Schibsted, Oslo - - C

Erfarne og nyansatte politifolk, i gamle og nye uniformer, ved Alesund politikammer, fotografert 1. mai 1942.

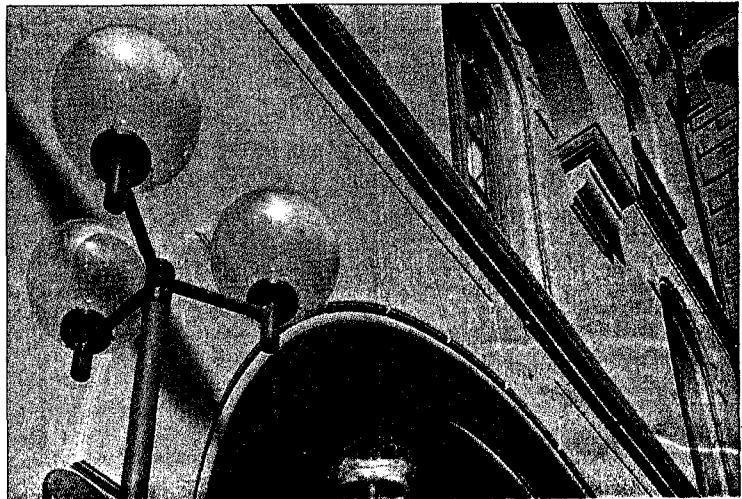
Politiet sto NS nær

Politietaten i Norge «gikk svært langt i å samarbeide med den tyske okkupasjonsmakt» under krigen; nesten annenhver politimann var medlem av NS. Men denne utviklingen var nærmest forutbestemt: Politiets egen kultur borget for tilpasning til de nye makthavere, det politiske press mot etaten var sterkt, handlingsalternativer ble knapt lansert før i krigens siste fase. Og under aksjonen mot de norske jødene høsten 1942 avspeilet politiet de alminnelige holdninger i det norske samfunn — mangel på interesse, kulturavstand, skepsis.

NILS MORTEN UDGAARD TOR JARILD (foto)

Slik beskriver historikeren Nils Johan Ringdal sin hovedkonklusjon etter et større forskningsarbeide om norsk politi under krigen, utført med støtte fra Justisdepartementet og Norsk Hjemmefrontmuseum. Hans bok, «Mellom barken og

ger som ble borte, befolkningsbølger som demografene kan følge videre i tredveårs-takt — har vi i Norge ikke noe netto befolkningsstap under krigen. At vi ser dette som historikere, betyr ikke at vi overser de smertelige tap som mange norske familier led under krigen, sier Ringdal. Og han mener at under en hypotetisk sovjetisk okkupasjon ville kulturavstanden vært større, og

houg forlag om halvannen uke.

Den største utklukkende for min regning. Men jeg har kunnet støtte meg på bl.a. 85 grundige intervjuer med personer som var i politiet under krigen — et stoff som er oversendt departementet i form av flere rapporter, sier Ringdal til Aftenposten.

Den 35 år gamle historikeren — han er også formann i de yngre historikeres «laug», Norsk historikerforening — ser på sitt arbeid som et forsøk på å la forskningen bryte ut av de rammer som rettsoppgjøret i 1945 satte, med inndeling i «skyldige» og «uskyldige», og studere det norske samfunns holdning til det som først og fremst var en langvarig okkupasjon uten krigshandlinger.

— Søkelyst rettes mot den enkelte politimanns hverdag, hva han tenkte og hva han gjorde, — og da kommer nyansene, spenningene, og de vanskelige valg klarere frem, sier Ringdal.

8000 innen politiet

Det var rundt 8000 politimenn i tjeneste tidlig i 1940 og vel 5500 i april 1945; ialt var nesten 8000 personer innom etatene under krigen. Ringdals undersøkelse viser at «opp mot halvparten» av alle polititjenestemenn og «tre tredjedel» av landets menn var medlemmer av Nasjonal Samling — Quislings parti, NS — i perioden 1940—45. Men i etatene fantes det folk som samarbeidet mer enn bra nok med tyskerne uten å være NS-medlemmer, folk som meldte seg inn i NS bare for å kunne et mer effektivt samarbeide, folk som var i NS før krigen og forble medlemmer krigen igjennom, folk som meldte seg inn i 1941 og ut «i tide» våren 1942, og andre som lekket til motstandsbevegelsen bare for å redde sitt eget skinn.

— Vi har også i Norge det vi kan kalle en «politikkultur», og den hetet før krigen største partiet av sine utenlandske impulser fra Tyskland; vi ser også under okkupasjonen en utbredt sosial kontakt mellom norske og tyske politiledere på høyt nivå. Forløpet under okkupasjonen preges av at den enkelte politimann var lite politisk interessert, ikke engasjert i ideologiske spørsmål — i stedet ble de faglige spørsmål rykket i forgrunnen, sier Ringdal.

Forestillingen om den totale konfrontasjon mellom to kulturer, to samfunn, er neppe riktig. Se bare på de tyske soldatenes samvær med norske kvinner: Det ble født 8000—10 000 barn her, det er langt flere enn tallet ordmenn som falt under krigen. Mens f.eks. Sovjet-Unionen har et enormt hull i sin befolkningskurve — hele årgan-

Greiper straffet

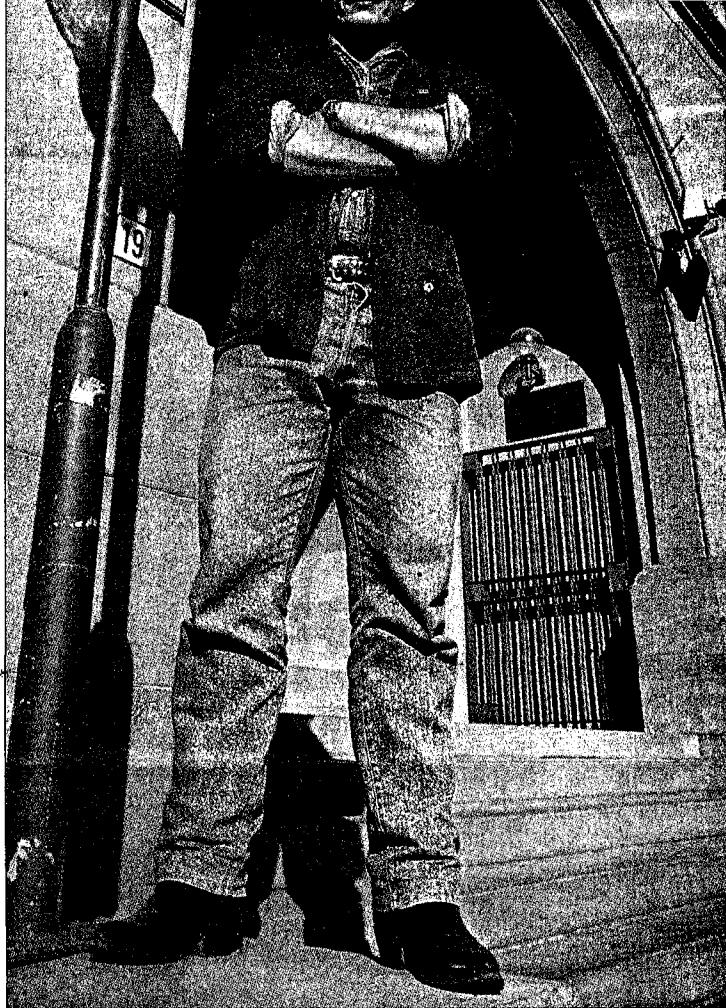
Allerede i 1940 meldte et stort antall politimenn seg inn i NS. Tyskerne strammet raskt grepet om denne del av forvaltningen — i Norge som i andre okkuperte land. Politiets rolle som makthavernes instrument gjorde dem etterhvert upopulære også i land som Nederland, Belgia og Frankrike — mens politiet i Danmark, spesielt etter massearrestasjonene av politimenn høsten 1944, ble oppfattet som en del av motstandsbevegelsen. Et vendepunkt for den norske politietat kom — uten at dette egentlig ble oppfattet i norsk opinion — i august 1943: Da presset tyskerne de norske politiledere til å slå til mot manglende samarbeidsvilje i politiet. «Politiets særdomstol» ble opprettet med norske dommere — den mest ekstreme rettsinstans i norsk rettsvesens historie, sier Ringdal —, og den damte politifullmektig Gunnar Ellilfsen til døden for ordre-nekt. Han ble henrettet morgenen etter dommen. Ellilfsen var et stemningsmenneske, han gikk inn i NS sommeren 1940. Hadde han fått leve, ville han ha hatt problemer med å unngå en dom i 1945, mener Ringdal. Ialt ble nå 700 politimenn arrestert og 300 sendt til Tyskland.

Lite dramatik

Av de 8000 som var innom politil- og lensmannsetaten i løpet av krigen, var det bare en femtedel som opplevet dramatik med fengsling, deportasjon, flukt eller krigsinnsats på den ene eller annen side. Nye oppgaver meldte seg under krigen. Sedelighetssakene øket i takt med kjønns sykdommene (16 kvinner med syfilis i 1939, ca. 500 i 1945), mens spesielt forfølgelse av svartebørshandlere skapte problemer og en viss norm-oppløsning i politiet: Det ble godtatt at byfolk dro ut på landet for å handle, men hvis bøndene tok varer inn i byen, var det ulovlig svartebørs. Det er klart at et flertall innen politiet, som en del av sin daglige tjeneste, utførte en form for motstandsarbeide ved å forsinke saker, varsle, forfalske papirer, strekke seg ekstra langt der de skjønnte at «noe annet» lå under — alt dette et motstandsarbeide som etterlater få spor, påpeker Ringdal.

Kontinuitet i jøde-saker

— Der man ikke opplevet noen ordrenekt, var under aksjonen mot jødene, understreker han. — Her må vi se kontinuiteten bakover i arbeidet hos Statspolitiet — som hadde nær kontakt med Gestapo — og Kriminalpolitiet, mener Ringdal:

Historikeren Nils Johan Ringdals bok om norsk politi under krigen, «Mellom barken og veden», er et viktig forskningsbidrag fra vår nære historie — basert på intervjuer med personene i tjeneste dengang.

Hele tiden fikk jødene særbehandling, allerede sommeren 1940 ble deres radioer registrert av politiet, senere skjedde det samme med jødisk elendom. Da aksjonene mot jødene kom — rundt 800 ble arrestert av norsk politi og de aller fleste døde i tyske utryddelsesleirer — viste det seg at norske skjebner ble betraktet som viktigere enn jødiske: Store aksjoner ble satt i gang for å hindre at norske kvinner ble trukket inn i arbeids-tjenesten, mens Hjemmefronten manglet interesse for jødene — det ble ikke gjort forsøk på å utforme en politikk, papirer ble ikke sendt ut, sier Ringdal.

Han peker også på at dansk administrasjon «fulgte opp»

danske jøder etter at de var sendt til Tyskland, mens det ikke var noen tilsvarende interesse på norsk side — der samlet interessen seg om studenter, offiserer og politifolk i tyske konsentrasjonsleirer. — Jeg vil ikke stemple dette som rasisme, men som et utslag av kulturfermhet i det norske samfunn overfor jødene, skepsis overfor noe som virker fremmed, en mangel på interesse, mener Ringdal, som har viet behandlingen av jødene en bred plass i sin bok.

Avstand nødvendig

Det han nå håper er at norske krigstidshistorikere, «som driver forskningsbidrag lite sammenligning med andre land», klarer

å erobre nok avstand til hendelsene dengang. — Tankene fra rettsoppgjøret etter 1945 sivet ut i det norske samfunn og stignet til faste oppfatninger av rett og galt, sannhet og usannhet, mener han. Først da ble det bygget opp en kollektiv følelse av hvordan krigen hadde forløpt, og heller ikke historikerne maktet å frigjøre seg fra rettsoppjørets problemstillinger — de ble med på den samme holdningskapinge prosess, sier Nils Johan Ringdal. Han vil tenke i andre kategorier, og opplever det som litt skuffende at politifolk selv idag tror han kommer for å «avhøre» dem, fordele skyld og uskyld, når historikeren vil snakke om handlinger som ligger hele 45 år tilbake i tiden.

102000